

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע  
ע"פ הגליונות של נחמה ליבוביץ

פרק ס' א' - ז'

שמיני (תשכ"ה)

24A

בפסוקים אלה של פרקנו עוסק גם גליון שמיני תשי"ט, עיין שם וצרפהו לגליוננו זה.

ר' דוד הופמן מקדים לפרקנו:

בפרק ס' מסופר איך התחילו אהרן ובניו בעבודתם ביום השמיני, אחרי גמור המלואים ואיך נגלה כבוד ה' במקדש במראה אש מלפני ה'. עבודתו החגיגית שבה מתחיל אהרן את שרותו, דומה במקצת לעבודה ביום הכפורים שעליה כתוב בפרק ט"ז, באשר כאן כמו שם מקריב אהרן קודם את הקרבן בעדו ואח"כ את הקרבן בעד העם.

לפני שאלה א יש להפנות תשומת לב הלומדים לכך, שלא נפתח פרקנו בפתיחה הרגילה "וידבר ה' אל משה לאמור דבר אל אהרן ואל בניו" (כמו ויקרא כ"ב, י"ז-י"ח) או "וידבר ה' אל משה לאמור צו את אהרן ואת בניו" (כמו ויקרא ו' א-ב). וכבר עמד על כך הרמב"ן בתחילת פרקנו:

בצטורה משה בקרבנות הללו כמו שאמר בסוף (פ' ו') 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו' - ואם לא נזכר זה (ואם = ואם כי, ואע"פ); וכן (שמות ט"ז ל"ב) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם", וכן (בר' ל"א י"ג) "אנכי הא-ל בית א-ל", ספר יעקב זה (= לרחל וללאה) ואם לא נזכרה האמירה לו...

אם כן אין להעלות על הדעת שמשה מדעתו צוה צוויים אלה אלא שזהו מדרך הכתוב שלפעמים יקצר וימסור רק דברי ה' אל משה ולפעמים רק דברי משה אל העם ולא יכתבם פעמים.

ועתה לשאלה א, יש להבליט ענותנותו של משה, והשתדלותו להעמיד את אהרן במקומו הראוי לו ולהבליט את עמדתו ואת חשיבותו לעיני כל ישראל. והשתדלות זו להבציל ולהציל את אהרן מפני הרנוך כבר הבליטו רש"י ע"פ המדרש במקום אחר.

ויקרא ח' ה' ד"ה זה הדבר: דברים שראו שאני עושה לפניכם צוני הקב"ה לעשות, ואל תאמרו, לכבודי ולכבוד אחי אני עושה.

וכן מוצאים אנו עוד במדרש שהשתדל משה להוכיח לישראל, שאין הוא ואהרן ואחרים אשר ה' גדלים ונשאים לוקחים גדולה לעצמם...

תבואה ויקהל:

"ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם... זש"ה: "מצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם" (משלי ג')... בשעה שאמר הקב"ה למשה בהר על מלאכת המשכן... אמר משה: "רבונו של עולם מי יעשה כל זאת?" אמר ליה: "ראה קראתי בשם בצלאל" (ל"א ב'). כשידד משה אמר להם לישראל: "כך אמר לי הקב"ה לעשות לו משכן קרשים מזבח ושולתן". אמרו לו: "ומי יעשה כל זאת?" אמר להם: "בצלאל". התחילו ישראל מרזבים על משה ואמרו: "לא אמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן על ידי בצלאל אלא משה מעצמו ממנה ארתו על שהוא קרובו. (ע' רש"י ד"ה חור). משה - מלך; אהרן אחיו - כהן גדול, בניו - סגני כהונה; אלעזר - נשיא הלוי; בני קהת - נושאי המשכן; וזה - שליט על מלאכת המשכן! כל הגדולה הזאת טבקש משה לכוון! אמר להם משה: "אני לא עשיתי כלום מדעתי, אלא הקב"ה אמר והוא מראה להם: "ראו קרא ה' בשם בצלאל". לקיים מה שנאמר "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים" - זה בצלאל, שאמר הקב"ה "ראו קרא ה' בשם... ואדם" אלו ישראל, שב' (יחזקאל ל"ו) "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם".

שאלה ג מבליטה הבדל אחד בין דרכי פרשנותו של הרמב"ן לראב"ע בהבנת קשורם של פסוקים ופרקים. הראב"ע ירבה להשתמש במדה של "מוקדם ומאוחר", כדי ליישב קשיים בפסוקים, וע' לזה גם

בר' כ"ד ס"ד וטעם "ותפל מעל הגמל" ברצונה... והפסוק הבא מאוחר הוא מוקדם, כי (פסוק ס"ה) "ותאמר אל העבד" - וכבר אמרה אל העבד.

וכן בר' כ"ט י"ב ד"ה ויגד יעקב לרחל, מאוחר, וטעמו: וכבר הגיד יעקב לרחל ואחר כך (פ' י"א) "וישק יעקב לרחל", ורבים כמוהו.

ויש להעיר לדרכו זו של ראב"ע שמפרש הוא "וכבר עשה" - היינו הוראה של עבר קדום, במקומות שאין כל אחיזה בלשון לכך. ולא כן בהג' רש"י, המפרש כעבר רחוק רק אותם מקומות שבהם סדר מלים וצורה מסוימת לפעל: וע' רש"י בר' ד' א' ד"ה והאדם ידע וכן כ"א א' ד"ה וה' פקד.

הרמב"ן אינו מסכים לשמוש במדה של "מוקדם שהוא מאוחר" באופן שרירותי כזה, לא בסדרי פסוקים ואף לא בראב"ע - בסדרי פרקים, וכפי שהודיע בעצמו בוכתו עם ראב"ע על מקומו של מרד קרח בתורה:

במדבר ט"ו א' ד"ה ויקח קרח: ואמר ר' אברהם כי זה הדבר היה במדבר סיני כאשר בחלפו הבכורות ונבדלו הלויים, ... וזה מדעתו של ר' אברהם, שהוא אומר במקומות רבים "אין מוקדם ומאוחר בתורה" לרצונו, וכבר כתבתי, כי על דעתי כל התורה כסדר, זולתי במקום אשר יפרש הכתוב ההקדמה והאחר, וגם שם לצורך ענין ולטעם נכון...

ולכן מתנגד הרמב"ן אף במקומו לפרושו של ראב"ע, מפני שאינו רואה את הצורך ואת הטעם.

בעל אור החיים מוציא הדברים ממשמעותם ונותן להם הוראה מפשטת, משאלת, אך דוקא הוא הנראה מתרחק מן הפשט מתחשב בפרוש המלה "זה", המתייחסת תמיד לקרוב, לסמוך.

נחמה ליבוביץ